

**နိုင်ငံတစ်ဝန်း တီဘီရောဂါဖြစ်ပွားမှု စစ်တမ်း (၂၀၁၇-၂၀၁၈) အသိပေးဆွေးနွေးပွဲတွင်
ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီး ပြောကြားခဲ့သည့် မိန့်ခွန်းကောက်နုတ်ချက်**

နေပြည်တော် ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ (၂၄)ရက်

- မြန်မာနိုင်ငံတွင် စတုတ္ထအကြိမ်မြောက် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် နိုင်ငံတစ်ဝန်း တီဘီရောဂါ ဖြစ်ပွားမှုစစ်တမ်း (၂၀၁၇-၂၀၁၈) (4th National Prevalence TB Survey) ပါတွေ့ရှိချက် များသည် တီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးမဟာဗျူဟာစီမံကိန်း (၂၀၁၆-၂၀၂၀) လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ခဲ့မှု အောင်မြင်မှုအခြေအနေကို လေ့လာဆန်းစစ်သိရှိနိုင်ရန်နှင့် ထပ်မံရေးဆွဲ ဆောင်ရွက်မည့် တီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးမဟာဗျူဟာစီမံကိန်း (၂၀၂၁-၂၀၂၅) နှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် အထူးအရေးကြီးပါကြောင်း၊
- မြန်မာနိုင်ငံတွင် တီဘီရောဂါဖြစ်ပွားမှုနှုန်းမှာ နှစ်စဉ် (၃%)မှ (၅%)ခန့် ကျဆင်းလျက်ရှိ သော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံသည် ကမ္ဘာ့တီဘီရောဂါဖြစ်ပွားမှု အများဆုံးသောနိုင်ငံ (၃၀)တွင် ပါဝင်နေဆဲဖြစ်ပြီး ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးပြဿနာတစ်ရပ်အဖြစ် ရှိနေဆဲဖြစ်ပါကြောင်း၊ အဆိုပါ နိုင်ငံ(၃၀)စာရင်းတွင် မပါရှိရန်အတွက် ဝန်ကြီးဌာနအနေဖြင့် ဘက်ပေါင်းစုံမှ ဆက်လက်ကြိုးပမ်း ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါကြောင်း၊
- WHO ရဲ့ ကမ္ဘာ့တီဘီရောဂါအစီရင်ခံစာ Global Tuberculosis Report(2018) အရ မြန်မာ နိုင်ငံ၌ လူဦးရေ(၁)သိန်းတွင် တီဘီရောဂါဖြစ်ပွားသူ (၃၅၈)ဦးနှင့် ရောဂါကြောင့် သေဆုံး သူ (၅၁)ဦးရှိပါကြောင်း၊
- အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံချက်မှ ၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် တီဘီရောဂါလူနာ (၁၃၅,၀၀၀) ကျော်ကို ကုသမှုပေးခဲ့ရာ ကုသမှုအောင်မြင်နှုန်းမှာ (၈၇%) ရရှိခဲ့ပါကြောင်း၊
- ဒီ (၁)သိန်း (၃)သောင်းကျော်သော တီဘီရောဂါဖြစ်တဲ့လူနာဟာ ရောဂါကို ကုသမှုမခံယူမီ ကာလမှာ လူဘယ်နှစ်ယောက်ကို ကူးစက်စေပြီးသွားပြီလဲဆိုသည်မှာ အရေးကြီးပါ ကြောင်းနှင့် latent TB ဆိုတာရှိပါကြောင်း၊
- ဝန်ကြီးဌာနအနေဖြင့် ဝေးလံခက်ခဲဒေသများ၊ လုပ်ငန်းခွင်များ၊ အကျဉ်းထောင်များ စသည် တို့အထိ ကွင်းဆင်းရောဂါရှာဖွေကုသမှုများ ဆောင်ရွက်ပေးလျက်ရှိပါကြောင်း၊

- ၂၀၁၈ ခုနှစ်အတွင်း၌ ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ရုံးချုပ်တွင် ကျင်းပခဲ့သည့် တီဘီရောဂါဆိုင်ရာ အဆင့်မြင့်အရာရှိကြီးများ အစည်းအဝေး (High level meeting on TB) တွင် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ တီဘီရောဂါကူးစက်ပြန့်ပွားမှုကို အထူးအလေးထား၍ ဝိုင်းဝန်းစုစည်းပြီး တိုက်ဖျက်ကြရန် "United to end TB : An urgent global response to a global epidemic" ဟု တိုက်တွန်းဆုံးဖြတ်ခဲ့ပါကြောင်း၊
- တီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးလုပ်ငန်းများအား ဝန်ကြီးဌာနတစ်ခုတည်းမှ ဆောင်ရွက်၍ မရဘဲ ဌာနပေါင်းစုံ၊ INGO / Local NGO၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများ၊ တိုင်းရင်းသားကျန်းမာရေးအဖွဲ့အစည်းများ စသည်ဖြင့် အားလုံးပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှသာ အောင်မြင်မှုပန်းတိုင်ကို ရောက်ရှိနိုင်မည်ဖြစ်ပါကြောင်း၊ ဒီလိုပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှသာ prevalence survey မှာ တွေ့ရှိရသည့် အညွှန်းကိန်းများအား ကျဆင်းအောင်လုပ်နိုင်မည်ဖြစ်ကြောင်း၊
- တီဘီရောဂါသည် လူမှု-စီးပွားအခြေအနေ (socioeconomic condition) များနှင့် အထူးဆက်စပ်နေသည့် ရောဂါဖြစ်ပြီး လူနေသိပ်သည်းခြင်း၊ ဆင်းရဲမွဲတေခြင်း၊ နေရာတစ်နေရာမှတစ်နေရာ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ခြင်း၊ နေ့စဉ် ဝင်ငွေရရှိရန်အတွက် အလုပ်လုပ်ရခြင်းနှင့် အာဟာရမပြည့်ဝခြင်း စသည့်အချက်များနှင့် တီဘီရောဂါ ဖြစ်ပွားပြန့်ပွားမှုများစွာ ဆက်စပ်နေပါကြောင်း၊
- နိုင်ငံရဲ့စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေး၊ စီးပွားရေး တိုးတက်ကောင်းမွန်လာပါက တီဘီအပါအဝင် ရောဂါတော်တော်များများဖြစ်ပွားမှု လျော့ကျသွားမည်ဖြစ်ကြောင်း၊
- တတိယအကြိမ်စစ်တမ်း (၂၀၀၉-၂၀၁၀) ကောက်ယူပြီးနောက် ရေးဆွဲချမှတ်ခဲ့သည့် မဟာဗျူဟာစီမံကိန်း (၂၀၁၆-၂၀၂၀) အောင်မြင်ထိရောက်မှု ရှိ/ မရှိ ဆန်းစစ်နိုင်ရန်အတွက် (၈)နှစ်အကြာတွင် ယခု prevalence survey ကို ပြုလုပ်ခြင်းဖြစ်ပါကြောင်း၊
- ယခုလိုစစ်တမ်းကောက်ယူနိုင်ရန်အတွက် ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ ဧပြီလမှစ၍ လိုအပ်သည်များအား စီစဉ်ခဲ့ပြီး ၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလမှ ၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလအထိ ကောက်ယူခဲ့သည်ကို တွေ့ရှိရပါကြောင်း၊
- ထို့အပြင် ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ဂျနီဗာနှင့် consensus meeting of survey results ကိုပြုလုပ်ပြီး technical review လုပ်ခဲ့သည်ကိုလည်း တွေ့ရှိရပါကြောင်း၊

- ယခုစစ်တမ်းကို ကျွမ်းကျင်မှုနည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ စနစ်တကျ ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ဒီဂျစ်တယ်ဓာတ်မှန်စက်၊ အဆင့်မြင့် Gene-Xpert စက်များဖြင့် စမ်းသပ်အတည်ပြုဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ကြောင့် တွေ့ရှိချက်များသည် မှန်ကန်ပြီး ယုံကြည်စိတ်ချရပါကြောင်း၊
- မြန်မာနိုင်ငံ၌ ယခင် ၂၀၀၉-၂၀၁၀ ခုနှစ်ကပြုလုပ်ခဲ့သော စစ်တမ်းအရ လူဦးရေတစ်သိန်းတွင် ပိုးပေါက်တီဘီ (culture positive) ရောဂါဖြစ်ပွားသူ (၅၀)ဦးရှိခဲ့ပြီး ယခုစစ်တမ်း တွေ့ရှိချက်အရ လူဦးရေတစ်သိန်းတွင် ပိုးပေါက်တီဘီ (culture positive) ရောဂါဖြစ်ပွားသူ (၂၄၂)ဦးသို့လျော့ကျလာကြောင်း၊ သို့ရာတွင် လူဦးရေထူထပ်များပြားသည့် ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီးတွင်ဖြစ်ပွားမှု သိသာစွာကျဆင်းမှုမရှိသေးသည်ကို တွေ့ရှိရပါကြောင်း၊
- ရောဂါဖြစ်ပွားသူများ၏ (၅၀%)ကျော်သည် အသက်(၅၀)နှစ်နှင့်အထက် သူများဖြစ်သည်ကို တွေ့ရှိရသည့်အတွက် TB ရောဂါဖြစ်ပွားကူးစက်မှုကို အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ထိန်းချုပ်နိုင်ခဲ့သည်ဟု ပြော၍ရပါကြောင်း၊
- စစ်တမ်း၌ တွေ့ရှိရသူ TB လူနာများအနက် Rifampicin Drug Resistance ဆေးယဉ်ပါးတီဘီ (၃%)တွေ့ရှိရသဖြင့် မိမိတို့အနေဖြင့် MDR နှင့် XDR ဖြစ်ပွားကူးစက်မှု ကျဆင်းစေရန်အတွက် သေချာစွာဂရုပြုပြီး အလေးထားဆောင်ရွက်ကြရန်နှင့် ဝန်ကြီးဌာနမှ လိုအပ်သည်များ ပံ့ပိုးပေးသွားမည်ဖြစ်ပါကြောင်း၊
- ရောဂါဖြစ်ပွားမှုစစ်တမ်း (prevalence) လုပ်ဆောင်ပြီးစီးရုံဖြင့် ကျေနပ်နေ ၍မရဘဲ နောက်ဆက်တွဲဆောင်ရွက်ရမည့် လုပ်ငန်းများစွာရှိပါကြောင်း၊
- တွေ့ရှိချက်များကို အခြေခံ၍ လက်ရှိလုပ်နေသော မူဝါဒ၊ မဟာဗျူဟာလုပ်ငန်းစဉ်များ ထိရောက်မှု ရှိ/မရှိ နှိုင်းယှဉ်ချိန်ထိုး သုံးသပ်ကြည့်ရန် (cross reference) လိုအပ်ပါကြောင်း၊
- ထို့အပြင် ယခု prevalence survey သည် quantitative method ကို အဓိကထား အသုံးပြုလေ့လာခဲ့သဖြင့် တွေ့ရှိချက်များအား ဘာကြောင့်ဒီလိုဖြစ်ရသည်၊ ဘာကြောင့်မဖြစ်ရသည်၊ ဒီနေရာမှာ မည်သည့်အကြောင်းကြောင့် များနေသည်တို့ကို လေ့လာဆန်းစစ်ရန်လိုကြောင်း၊ ထိုကဲ့သို့ သိရှိဖော်ထုတ်နိုင်ရန် qualitative research (သို့မဟုတ်) Implementation Research များ ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်ပါကြောင်း၊

- တီဘီရောဂါသံသယလူနာများ၏ (၃၀%)မှာ ပုဂ္ဂလိကဆေးရုံ/ဆေးခန်းများသို့ ကနဦးသွားရောက်ပြသသည်ကို တွေ့ရှိရသဖြင့် ပုဂ္ဂလိကဆေးရုံ/ဆေးခန်းများမှ တီဘီရောဂါဖြစ်ပွားမှုကို မပျက်မကွက် သတင်းပေးပို့ရန် (mandatory TB case notification)၊ အစိုးရဆေးရုံ/ဆေးခန်းများနှင့် ပူးပေါင်းချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ရန်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံဆရာဝန်အသင်း၊ ပြင်ပအထွေထွေရောဂါကု ဆရာဝန်များအဖွဲ့နှင့် ပိုမိုပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သွားရန်တို့မှာ အထူးအရေးကြီးပါကြောင်း၊
- နောက်တစ်ချက် လူစုလူဝေးရှိသည့်နေရာတွေဖြစ်သည့် အကျဉ်းထောင်များ၊ စက်ရုံအလုပ်ရုံများ၊ သတ္တုတွင်းအလုပ်သမားများ၊ ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများရှိသည့် နေရာများအား ဦးစားပေး၍ ရောဂါရှာဖွေကုသရေးလုပ်ငန်းများအား စနစ်တကျ ကြိုးပမ်းလုပ်ဆောင်စေလိုပါကြောင်း၊
- စစ်တမ်းပါတွေ့ရှိချက်များနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အလိုက် ရောဂါဖြစ်ပွားမှုပုံစံများကို အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲတစ်ခုပြုလုပ်၍ အသေးစိတ် ဆန်းစစ်သုံးသပ်မှု (micro-analysis) ပြုလုပ်ကာ တီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေး မဟာဗျူဟာများ၊ စီမံချက်များနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို လိုအပ်သလို ပြင်ဆင်မွမ်းမံဆောင်ရွက် သွားရမည်ဖြစ်ပါကြောင်း၊
- ရောဂါဖြစ်ပွားမှုနှုန်းများနေသည့် နေရာဒေသများ၊ အထူးသဖြင့် ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီးကဲ့သို့သော နေရာများတွင် mobile team များ၊ community based TB case finding activities များဖြင့် တီဘီရောဂါလူနာ အရှိန်အဟုန်ဖြင့် တိုးချဲ့ရှာဖွေခြင်း (accelerated case finding) ကို အထူးဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါကြောင်း၊
- ဝန်ကြီးဌာနရှိ HIV, ငှက်ဖျား၊ မိခင်နှင့်ကလေးကျန်းမာရေး စီမံချက်လုပ်ငန်းနှင့် ပေါင်းလုပ်ခြင်းအားဖြင့် ငွေကုန်ကြေးကျသက်သာမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ ကျန်းမာရေးစီမံချက်လုပ်ငန်းများသည် တစ်ခုချင်း သီးခြားအနေဖြင့်မဟုတ်ဘဲ စုစည်းချိတ်ဆက်ပေါင်းစပ်၍ ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ပိုမိုအောင်မြင်မှုရရှိနိုင်မည် ဖြစ်ပါကြောင်း၊
- TB နှင့် မည်သည့်လုပ်ငန်းတွဲလုပ်မလဲ၊ မည်သို့ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်မည်ဆိုသည်ကို စဉ်းစားရမည်ဖြစ်ပါကြောင်း၊ ဦးတည်ချက်လားရာတူလုပ်ငန်း၊ နီးနွယ်လုပ်ငန်း၊ အကောင်အထည်ဖော်သည့် နေရာတူသည့်လုပ်ငန်းများကို ပေါင်းစပ်ဆောင်ရွက်စေလိုပါကြောင်း၊

- ပြည်သူများ၏ တီဘီရောဂါဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေးအသိပညာနှင့် ဗဟုသုတများ ကြွယ်ဝစေရန်အတွက် ကျေးလက်ဒေသများတွင် ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများအနေဖြင့် mobile tablet များကို အသုံးပြု၍ ကျန်းမာရေးစကားပိုင်းငယ်များ ပိုမိုပြုလုပ် ဆောင်ရွက်သွားရမည်ဖြစ်ပါကြောင်း၊
- ယခုစစ်တမ်းတွေ့ရှိချက်များကို အခြေခံ၍ တီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးမဟာဗျူဟာ (၂၀၂၁-၂၀၂၅) ကို ရေးဆွဲသည့်အခါ လက်တွေ့မြေပြင်တွင် အမှန်တကယ် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို ရေးဆွဲရန်နှင့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်အောင်မြင်မှုကို စဉ်ဆက်မပြတ် ဆန်းစစ်သည့်စနစ်နှင့် အသုံးပြုသုတေသနလုပ်ငန်းများ (built-in monitoring system and implementation research) ကိုပါ တစ်ပါတည်းထည့်သွင်းရေးဆွဲ ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပါကြောင်း၊
- တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အသီးသီးမှ လူမှုရေးဝန်ကြီးများကလည်း ဆွေးနွေးစေလိုပြီး တီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးလုပ်ငန်းများတွင် ဦးဆောင်နေရာမှ ပိုမိုပါဝင်ဆောင်ရွက်ပေးရန် တိုက်တွန်းလိုပါကြောင်း၊
- တီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာညီလာခံများ၊ ပြည်တွင်းညီလာခံများ၊ အစည်းအဝေးများ၊ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများတို့မှ ဆွေးနွေးအကြံပြုချက်များကိုလည်း စနစ်တကျလေ့လာ၍ လက်တွေ့မြေပြင်အခြေအနေများနှင့် လိုက်လျောညီထွေစွာ ပြန်လည်အသုံးပြုဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါကြောင်း၊
- နိဂုံးချုပ်အနေဖြင့် စစ်တမ်းကောက်ယူမှုတွင် ပါဝင်ခဲ့သူများ၊ survey design နှင့် နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ ထောက်ပံ့ကူညီခဲ့သော ပညာရှင်များ၊ ခွဲခြားစိတ်ဖြာ လေ့လာသုံးသပ်ပေးသူ ပညာရှင်များ၊ အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးမှ တာဝန်ရှိသူများ၊ ရန်ပုံငွေထောက်ပံ့ပေးသော Global Fund တို့ကို ကျေးဇူးတင်ဂုဏ်ပြုပါကြောင်း၊
- ကမ္ဘာ့တီဘီရည်မှန်းချက် (End TB) ကို ၂၀၃၅ ခုနှစ်တွင် ပြည့်မှီရရှိနိုင်ရန် ဝန်ကြီးဌာန၊ မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ပြည်သူများအားလုံးမှ စုစည်းပူးပေါင်းကာ သံဓိဋ္ဌာန်ချဆောင်ရွက်ကြရန် တိုက်တွန်းလိုပါကြောင်း၊

တက်ရောက်ကြသူများစာရင်း -

- ပြည်သူ့လွှတ်တော်၊ ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးကော်မတီ၊ ဥက္ကဋ္ဌ
- တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်များမှ လူမှုရေးဝန်ကြီးများ
- လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်ကြီးများ၊
- ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့မှ Medical Officer ၊ Dr. Onazaki
- ကုလသမဂ္ဂလက်အောက်ခံအဖွဲ့အစည်းများနှင့် INGO/NGO များမှ တာဝန်ရှိသူများ
- အမြဲတမ်းအတွင်းဝန်များ
- ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်များ
- ဒုတိယညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်များ
- regional officer များ
- ဒုတိယညွှန်ကြားရေးမှူးများ
- team leader များ
- တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးနှင့်ကုသရေးဦးစီးဌာနမှူးများ
- အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေး စီမံချက်မန်နေဂျာ
- တီဘီဆရာဝန်ကြီးများ
- ကျန်းမာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ ဝန်ကြီး (ငြိမ်း)